
Pocit ohrožení kriminalitou v České republice*

ZDEŇKA PECHAČOVÁ**

Česká zemědělská univerzita, Praha

JOSEPH HRABA

WAN-NING BAO

FREDERICK O. LORENZ

Iowa State University, Ames, USA

Perceived Risk of Crime in the Czech Republic

Abstract: The perceived risk of crime is now an issue in the Czech Republic in connection with its political, economic and social transformation after 1989. People believe that crime has increased and society is less able to control it with the collapse of the former police state. The perceived risk of crime is examined in the Czech Republic with predictors identified by criminologists and suggested by researchers on perceived risk in the United States. The sample is 740 households in 1994, with 577 husband and wife respondents, 146 single female household heads, and 17 single male household heads. Measures include personal characteristics associated with exposure and vulnerability to crime, trust in the government, economic stress as well as perceived risk of crime. In a series of linear regressions, it was found that a criminology model of perceived risk of crime can be extrapolated to the Czech Republic and trust in the government is an independent and complementary contribution to it.

Sociologický časopis, 1998, Vol. 34 (No. 1: 205-219)

Pocitem ohrožení kriminalitou se rozumí poznávání dokonaného zločinu ve společnosti, kdy jsou lidé o této skutečnosti informováni a obávají se, že se sami stanou oběťmi zločinu [Du Bow, Mc Cabe, Kaplan 1979]. Pocit ohrožení se týká zločinů zaměřených proti osobám i majetku a může vést ke strachu nebo k citové odezvě ve formě úzkosti a hrůzy, že se jedinec stane sám obětí. V reakci na tento stav mohou lidé přizpůsobit své chování od prostého zamykání dveří auta až k izolaci sebe sama doma s mřížemi v oknech a stříelnými zbraněmi v ruce [Ferraro 1995, Ross 1993]. Kriminologové považují vnímané nebezpečí kriminality za významné, neboť může mít negativní vliv na lidské životy a zvyšuje nedůvěru v systém justice.

Výzkum pocitu ohrožení kriminality byl prováděn zejména v USA; problém se týká i České republiky. Většina českých občanů se v současnosti domnívá, že společenská, ekonomická a politická transformace přinesla nárůst zločinnosti a snížila účinnost státu ji kontrolovat. K objasnění pocitovaného ohrožení zločinem byly použity charakteristiky respondenta a jeho okolí a výzkum vnímání ohrožení naznačuje, že důvěra ve vládu může být důležitým prediktorem tohoto pocitu. V naší studii jsme testovali, zda důvěra ve vládu přispívá k objasnění pocitu ohrožení kriminalitou v České republice.

---

*) Tento výzkum byl financován z grantu National Institute of Mental Health (50369) a NATO. Děkujeme Robertu F. Meierovi a R. L. Simonsovi za podnětné připomínky k pracovní verzi příspěvku a dvěma anonymním recenzentům za poznámky k předložené verzi článku.

**) Veškerou korespondenci posílejte na adresu: Ing. Zdeňka Pechačová, CSc., Česká zemědělská univerzita, Kamýcká 129, 168 00 Praha 6–Suchbát, tel. (02) 24 38 23 19.

Česká republika po roce 1989 a zločinnost

Po svobodných volbách v roce 1990 za účasti více politických stran se Československo demokratizovalo a v letech 1991-1992 podstoupilo terapii ekonomickým šokem. Země se vydala směrem privatizace státního majetku, využila restriktivní finanční a měnové metody stejně jako kontroly mezd, ceny byly uvolněny a mnohé subvence zrušeny [Adam 1993]. Malá privatizace zahrnovala aukce malých státních majetků (nemovitosti, obchody, restaurace atd.), pokud nebyly v restitucích vráceny původním majitelům, jimž komunisté majetek vyvlastnili. Velká privatizace postupovala prostřednictvím kupónové metody, veřejných aukcí, přímých prodejí a restitucí původním vlastníkům. V první vlně (start v květnu 1992) bylo 988 podniků rozděleno mezi šest miliónů českých občanů prostřednictvím kupónových knížek za symbolickou cenu 1000 Kč za jednu knížku. Ve druhé vlně (od dubna 1994) bylo mezi 6,2 miliónu občanů rozděleno 861 podniků opět pomocí kupónových bodů. Většinu investičních bodů dostaly privatizační fondy výměnou za slib nákupu akcií, půjčování peněz, poskytování penzí atd. Dekolektivizace zemědělství byla součástí českého privatizačního procesu a počet osob vlastnících zemědělskou půdu vzrostl z 3 205 v roce 1989 na více než 52 000 v roce 1993.

Koncem roku 1990 byla měna devalvována o 55 % (k přilákání zahraničních investic, pro podporu levnějšího exportu a kvůli dalším stimulátorům ekonomiky), schodek rozpočtu byl radikálně snížen a reálné příjmy klesly v roce 1991 o třetinu [Musil 1992]. S rostoucí nezaměstnaností a inflací měla ekonomika vážné potíže a ekonomická produkce mezi červnem 1990 a červnem 1991 klesla o 50 % [Musil 1992]. Více než 80 % občanů v roce 1990 předpokládalo, že se jejich osobní poměry během příštích dvou let zhorší, přes 80 % považovalo za nezbytné snížit výdaje na domácnost, přes 65 % přiznalo problémy s obstaráváním potravin a 60 % si nemohlo dovolit dobré oblečení [Economic... 1990]. V roce 1993 se Československo rozdělilo na Českou republiku a Slovenskou republiku a od té doby Česká republika prožila pokles inflace (kolem 10 % v roce 1995) a nízkou nezaměstnanost (3,2 % v roce 1994), i když postšoková fáze transformace byla evidentní. Model trhu je nahrazen demografickou determinací výdělků, čímž lidský kapitál, zaměstnání a majetkové vlastnictví vzestupně ovlivňují příjem [Matějů a Lim 1995]. Vzdělání, zaměstnání a příjem se krystalizují do nových společenských pozic a lidé v ČR si začínají uvědomovat nová postavení ve společenské hierarchii [Matějů 1995, 1996; Matějů a Bělohávková 1996].

Ceny nadále překračovaly inflaci platů a penzí a kupní síla byla transformací narušena. I když průměrné měsíční výdělky mezi rokem 1989 a 1994 vzrostly o 109 %, životní náklady se téměř ztrojnásobily [Večerník 1996].

Během transformace v České republice stoupla kriminalita. Případy rozkrádání a podvodů vzrostly z asi 5 000 v roce 1989 na 21 270 v roce 1994. Počet vražd stoupl ze 69 v roce 1989 na 102 v roce 1994, i když počet znásilnění a sexuálních deliktů očividně klesl. Statistické údaje vykazují od roku 1990 nárůst kriminality. Podle statistických šetření se v roce 1992 stalo 18 % občanů starších patnácti let oběťmi zločinu, v roce 1994 již 28 %. Nebezpečí kriminality je větší ve městech než na venkově, 35 % Pražanů přiznává, že se stali v roce 1994 oběťmi zločinu. Pociťování rostoucí kriminality je přisuzováno imigraci z Východu, domácímu hnutí skinhead a jeho velmi publikovaným srážkám s Romy a cizinci – to vše mají lidé na mysli souběžně s nárůstem ekonomické nejistoty od roku 1990. Buriánek [1994a, b] zjistil, že v Praze nejenom stoupá majetková krimina-

lita, ale rovněž nové formy trestné činnosti, jako je distribuce drog, ekonomická kriminalita a organizovaný zločin.

Pocit ohrožení zločinem: okolí a jedinec

Nepřekvapuje, že současný rozsah zločinnosti koreluje s pocitovaným ohrožením kriminalitou [Ferraro 1995]. Lidé žijící v místech s vysokou kriminalitou pocítují nebezpečí zločinu více než lidé v místech s kriminalitou nízkou [Ferraro 1995, Furstenberg 1972, Fowler a Mangione 1974, Block a Long 1973]. Toto vnímání může reflektovat podmínky lidí, kteří berou v úvahu symbolickou vysokou kriminalitu v okolí, tedy nejen tu, kdy se sami stali přímou obětí. Např. Lewis a Maxfield [1980] zjistili v okolí Chicaga, že opilství, hluchost a nepořádnost považovali obyvatelé za signály zhroucení společenského řádu, a tudíž vysokou kriminalitu [La Grande, Ferraro a Supancic 1992]. Znaky nezdvořilosti mohou vzbudit pocit, že kriminální aktivita v okolí je přebujelá [Taylor a Hale 1986]. Vnímání nebezpečí zločinnosti je nepřímo úměrné důvěře v sousedy a spokojenosti s okolím [Baba a Austin 1989; DuBow, McCabe a Kaplan 1979; Hartnagel 1979; Mullen a Donner-Meyer 1985; Conklin 1976].

S pocitováním ohrožení kriminalitou také souvisejí osobní charakteristiky [Smith a Hill 1991, Ferraro 1995]. Etnické menšiny, lidé s nízkým vzděláním a oběti zločinu pocítují větší ohrožení zločinem zaměřeným jak proti osobám, tak proti majetku. Rovněž chatrné zdraví souvisí s pocitem vyššího nebezpečí zločinu zaměřeného proti lidem [Ferraro 1995], stejně jako věk je v relaci se strachem ze zločinu. Pokud existuje konsensus ve výše uvedeném, výzkum ve Spojených státech naznačuje, že vnímání ohrožení kriminalitou má prostorovou distribuci, je v korelaci se zločinností v regionu a souvisí s projevy zločinu v okolí. A dále, pocitované nebezpečí kriminality je predikováno osobnostními charakteristikami, které indikují vysokou expozici ke zločinu (přímému i nepřímému) stejně jako zranitelností vůči zločinu. Tyto vztahy dohromady utvářejí kriminologický model pocitu ohrožení zločinem.

Pocit ohrožení kriminalitou: Důvěra ve vládu

Výsledky dosavadního kriminologického výzkumu potvrzují existenci pocitu ohrožení ze zločinnosti. Výzkum [Short 1992, Slovic 1993] ukázal, že vnímání nebezpečí jaderné technologie veřejností bylo v přímém vztahu k její důvěře ve vládu, což je definováno jako pocit spokojenosti s tím, že to, co vláda dělá, je správné a očekávané [Erikson a Tedin 1995; Kasperson, Golding a Tuler 1992; Luttbeg a Gant 1995]. Ukázalo se, že důvěra ve vládu je rovněž významným prediktorem postojů vůči jiným technologiím [Bord a O'Conner 1990; Kasperson, Golding a Tuler 1992; Sapp, Harrod a Zhao 1995]. Lidé daleko více přijímají takové inovace, které nejsou zcela bezpečné v případě, že věří ve vládní ochranu svých zájmů. Důvěra v to, že ostatní lidé jednají ve váš prospěch a že chrání vaše zájmy, je prostředníkem vztahu, stejně evidentním ve vztahu lidí k jiným institucím, např. bankám, lékařům, zákonům [Shapiro 1987a].

Mohla by se důvěra aplikovat také na pocitované ohrožení kriminalitou? Regulování nebezpečných technologií je pouze jeden příklad, jak vláda chrání veřejnost, kontrola kriminality je další. Když lidé věří vládě, že chrání veřejnost před zločinem, mohli by také vnímat nižší nebezpečí zločinnosti, protože předpokládají vládní efektivitu při její kontrole. Kriminologický model zdůrazňuje expozici vůči zločinu a zranitelnost vůči zločinnosti jako prediktory vnímaného ohrožení zločinem. Důvěra ve vládu nabízí dopl-

ňující pohled: že by vnímané nebezpečí zločinu mohlo být příčinou selhání důvěry ve vládu, že bude chránit veřejnost před zločinností.

Důvěra veřejnosti v českou vládu po transformaci klesá. Podle národních přehledů v roce 1990 na začátku transformace pouze 12 % české populace projevovalo nedostatek důvěry ve vládu, ale toto procento vzrostlo v roce 1992 na 41 % a v roce 1995 se pohybovalo okolo 40 %. Češi v těchto letech vyjádřili daleko menší důvěru parlamentu a vládě než prezidentovi. Nedostatek důvěry v policii je zvláště dramatický, ve výzkumu veřejného mínění v roce 1992 vyjádřilo nespokojenost s policií 86 % Čechů.

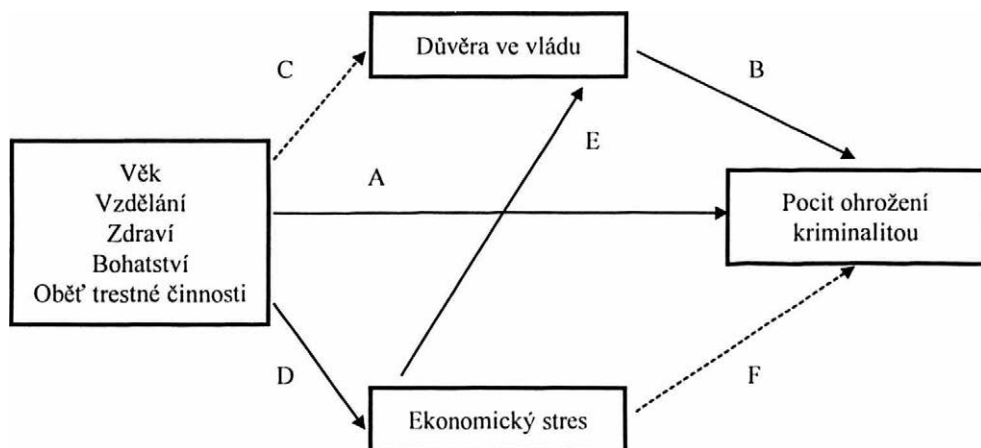
Ekonomické napětí způsobené činností vlády může narušit politickou důvěru; vláda nenaplnuje, podle názorů lidí, jejich potřeby [Barnes a Mattioli 1982]. Výsledkem je, že ti, kdo se cítí ekonomicky znevýhodnění, méně důvěřují vládě [Luttberg a Gant 1995]. Pro ilustraci: Bisanz [1977] zjistil, že finanční frustrace amerických řidičů kamiónů v roce 1973 vedla k jejich přesvědčení, že vláda je lhostejná, bezohledná a nezaslouží si jejich důvěru. Mimo Spojené státy Seligson [1979] ukázal, že venkovští bezzemci v Kostarice byli mnohem cyničtější ke své vládě než ti, kdo nedávno uspěli při zemědělské reformě. Spokojenost Němců s jejich osobní ekonomickou situací koreluje s jejich spokojeností jak s federální vládou, tak i s demokracií jako politickým systémem [Bauer 1991].

Ekonomické napětí může mít vztah nejen k důvěře ve vládu, ale také k osobnostním charakteristikám, které zvyšují expozici nebo zranitelnost vůči zločinu. Ti, kdo prožívají ekonomické napětí, prožívají také kriminalitu. Tato možnost naznačuje, že důvěra ve vládu silně koreluje s kriminologickým modelem, ekonomickým stresem a nepřímo s personálními charakteristikami, které jsme ztotožnili s kriminologickým modelem. Analýza prokáže, zda je důvěra ve vládu nejen v těsné závislosti s osobnostními charakteristikami svědčícími o expozici/zranitelnosti vůči zločinu, ale také, zda důvěra ve vládu zlepšuje předpověď pociťovaného ohrožení kriminalitou v kriminologickém modelu.

Pocit ohrožení kriminalitou v České republice

Testovaný model je uveden na obr. 1. Vnějšími proměnnými jsou věk, vzdělání, bohatství, zdraví a ukazatel informující o obětech zločinu v minulosti. Osobní charakteristiky jsou podle pohlaví korelovány s pociťovaným ohrožením kriminalitou (znázorněno spojnicí A). Předpokládáme také, že důvěra ve vládu předurčuje vnímané nebezpečí kriminality (B). Budeme testovat, zda pocit ohrožení kriminalitou je určován vnějšími proměnnými (A), důvěrou ve vládu (B) a zda oba tyto modely spojené (A a B) jsou signifikantním zlepšením než cesty A a B odděleně. Budeme také testovat, zda vazba důvěry ve vládu s ekonomickým stresem (D a E) zlepšuje objasňování pociťovaného ohrožení zločinností proti spojení proměnné důvěry ve vládu přímo s vnějšími proměnnými (spoje A, B a C). Jestliže ne, důvěra ve vládu tak může být přímo závislá na vnějších proměnných, což dává ne zcela vysvětlující pohled na pociťované nebezpečí kriminality mimo kriminologický model. Konečně budeme testovat, zda predikce pociťovaného ohrožení zločinem přímo z ekonomického stresu (F) je dokonalejší než predikce ze spojení A, B, C, D a E nebo nepřímá závislost mezi ekonomickým stresem a vnímaným nebezpečím kriminality přes důvěru ve vládu.

Obrázek 1. Hypotetický model pocitu ohrožení kriminalitou v České republice

Metody

Soubor

Ve spolupráci s ČSÚ byl v roce 1993 vybrán soubor 740 domácností z reprezentativního vzorku domácností pravidelně kontaktovaným ČSÚ. Koncem roku 1993 byl navázán osobní kontakt s respondenty, byly jim vysvětleny cíle výzkumu a rodiny byly požádány o účast. Z těch, které souhlasily a vrátily Českému statistickému úřadu vyplněný formulář, bylo náhodně vybráno 774 rodin, kterým byly následně zaslány dotazníky. Zpět bylo vráceno 740 dotazníků (97 % návratnost). Soubor tvoří 577 manželských dvojic, 146 žen žijících samostatně a 17 samotných mužů. Manželé v téže domácnosti vyplňovali samostatné dotazníky odděleně a byli požádáni, aby odpovědi navzájem nekonzultovali. Studie vychází z dat poskytnutých 649 ženami a 547 muži. Analýzy byly provedeny pro muže a pro ženy odděleně.

Proměnné

Věk. Průměrný věk žen je 40,4 roku s rozpětím od 19 do 81 let, u mužů je průměr 43,2 roku v rozpětí od 20 do 80 roků.

Vzdělání. Vzdelání respondentů je hodnoceno podle úrovně dokončeného vzdělání – od základního (1), přes učňovskou školu (2), střední odbornou školu (3), gymnázium (4), vysokou školu (5) až k vědecké hodnosti (6). Průměrná úroveň vzdělání je 3,1 pro ženy a 3,0 pro muže.

Majetek. Bohatství respondentů v roce 1994 bylo oceněno podle čisté hodnoty majetku v Kč koncem roku 1993. Velikost majetku byla rozdělena do devíti intervalů v korunách: 1) 0-49 000; 2) 50 000-99 000; 3) 100 000-199 000; 4) 200 000-299 000; 5) 300 000-399 000; 6) 400 000-499 000; 7) 500 000-999 000; 8) 1-2 milióny; 9) více než 2 milióny Kč. Průměrné hodnoty majetku jsou 6,6 pro ženy a 6,8 pro muže.

Zdraví. Respondenti hodnotili své zdraví pěti položkami. První položka měřila zdraví od špatného (1), přes uspokojivé (2), dobré (3), velmi dobré (4) až po výtečné (5) a o odpověď, jak dalece jsou nebo nejsou pravdivá následující tvrzení:

- * Zdá se mi, že onemocním snadněji než ostatní;
- * Jsem tak zdrav jako kdokoliv, koho znám;
- * Očekávám, že se mé zdraví zhorší;
- * Mé zdraví je výtečné.

Na tato tvrzení odpovídali respondenti pětistupňovou škálou od rozhodně nepravdivého po nesporně pravdivé. Výsledné průměrné hodnoty jsou pro muže i ženy 16,4 (alfa = 0,73 pro ženy a 0,77 pro muže).

Viktimizace. Respondenti byli tázáni, zda během posledních 12 měsíců byli okradeni, přepadeni, oloupeni nebo znásilněni (1 = Ano, 0 = Ne). Průměr odpovědí žen je 0,06, u mužů je to 0,08. To ukazuje, že muži jsou častěji oběťmi zločinu než ženy (o 2 %).

Ekonomický stres. Měření ekonomického stresu se skládá ze šesti položek [Conger a Elder 1994]. Respondenti byli tázáni, jak dalece souhlasí nebo nesouhlasí (1 = rozhodně souhlasím, 5 = rozhodně nesouhlasím) se šesti tvrzeními: Moje rodina má dost peněz, abychom si mohli dovolit:

1. bydlení, jaké si přejeme;
2. oblečení, jaké bychom měli mít;
3. typ automobilu, jaký potřebujeme;
4. takové potraviny, jaké bychom měli mít;
5. takovou lékařskou péči, jakou bychom měli mít;
6. trávit volný čas a rekreovat se, jak chceme.

Součet odpovědí dává index ekonomického stresu (alfa = 0,84 pro muže i ženy). Průměrný součet odpovědí je 22,1 pro ženy a 21,6 pro muže.

Důvěra ve vládu. Respondenti byli dotázáni, jak dalece věří vládě, že přijme nezbytná opatření k zajištění:

1. zlepšení životního prostředí;
2. snížení kriminality;
3. podpory a zlepšení školství;
4. poctivých ekonomických reforem;
5. účasti veřejnosti na rozhodnutích vlády;
6. ekonomických jistot pro lidi, kterým se nevede dobře.

Respondenti odpovídali od 1 (vůbec nevěřím) do 3 (velmi věřím). Součet odpovědí tvoří prostý index důvěry ve vládu (alfa = 0,79 pro muže i ženy) a průměr u mužů je 9,8 u žen 10,1.

Pocit ohrožení kriminalitou. Respondenti byli dotázáni na pravděpodobnost toho, že po roce 1989:

1. budou okradeni;
2. jejich dům nebo byt bude vykraden;
3. sami budou fyzicky napadeni nebo zraněni;
4. jim bude ukraden automobil;
5. budou ohroženi zločinností.

Respondenti hodnotili každou možnost od 1 (méně pravděpodobná) přes 2 (stejná) do 3 (více pravděpodobná). Součet pěti odpovědí dává prostý index pocíťovaného ohrožení kriminalitou (alfa = 0,79 pro ženy a 0,77 pro muže). Průměrný součet odpovědí u mužů je 13,53, u žen 13,45.

Výsledky

Analýza se skládá z řady lineárních regresí, které jsou navzájem korelovány jedna s druhou, ale nejsou zde vztahy spojující vnější proměnné s vnitřními (důvěra ve vládu, ekonomický stres a vnímané nebezpečí kriminality), ani vazby spojující vnitřní proměnné mezi sebou (LISREL). Tento model je použit jako základna pro srovnávání s ostatními modely. Chí-kvadráty jak pro muže ((18) = 159), tak pro ženy ((18) = 154) ukazují, že výchozí model těmto datům nevyhovuje.

Tabulka 1. Srovnání modelů pocíťování ohrožení zločinností v České republice chí-kvadrátem (stupně volnosti)

Model (směr vztahu)	Muži (N=547)	Ženy (N=649)
0. Výchozí model (0)	159(18)	154(18)
1. Kriminologický model (A)	140(13)	136(13)
2. Model důvěry ve vládu (B)	132(17)	121(17)
3. Sdružený model (A, B)	112(12)	101(12)
4. Sdružený model se vztahem C (A, B, C)	95(7)	98(7)
5. Sdružený model s ekonomickým stresem (A, B, C, D, E)	3(1)	1(2)
6. Celkový model (A, B, C, D, E, F)	0(0)	0(0)

Kriminologický model v tab. 1 spojuje vnější proměnné s pocíťovaným ohrožením kriminalitou, jak je znázorněno spojem A (obr. 1), s pěti vztahy přidanými k modelu se chí-kvadrát dobré shody mění na 140(13) pro muže a 136(13) pro ženy (tab. 1). Zlepšení proti výchozímu modelu je $\Delta\chi^2(5) = 19$, $p < 0,005$ pro muže a $\Delta\chi^2(5) = 18$ pro ženy. Jak je zobrazeno v modelu 1 v tab. 2 a 3, pocíťované nebezpečí kriminality je v signifikantním vztahu se vzděláním (beta = 0,11 pro muže a 0,10 pro ženy), bohatstvím (beta = 0,08 pro muže i ženy), viktimizací (v roli oběti) (beta = 0,09 pro muže a 0,08 pro ženy) a zdravím (beta = -0,09 pro muže). Pouze věk není v relaci s pocíťovaným ohrožením zločinností ani u mužů, ani u žen. Expozice/zranitelnost vůči zločinnosti je prediktorem pocíťování nebezpečí z kriminality v České republice stejně jako ve Spojených státech.

Tabulka 2. Standardizované koeficienty beta (T-hodnoty) modelů pocitu ohrožení kriminalitou u mužů

Reakce/legenda Proměnné	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
<i>Ekonomický stres</i>						
γ_{11} : Věk					0,01(0,20)	0,01(0,20)
γ_{12} : Vzdělání					-0,16(-3,88)	-0,16(-3,88)
γ_{13} : Bohatství					-0,9(-2,21)	-0,09(-2,21)
γ_{14} : Zdraví					-0,17(-3,81)	-0,17(-3,81)
γ_{15} : Viktimizace					0,04(0,83)	0,04(0,83)
					R ² = 6,8 %	R ² = 6,8 %
<i>Důvěra ve vládu</i>						
γ_{21} : Věk				0,05(1,15)	0,05(1,27)	0,05(1,27)
γ_{22} : Vzdělání				0,05(1,16)	0,0(-0,02)	0,0(-0,02)
γ_{23} : Bohatství				-0,02(-0,51)	-0,05(-1,24)	-0,05(-1,24)
γ_{24} : Zdraví				0,16(3,66)	0,11(2,58)	0,11(2,58)
γ_{25} : Viktimizace				0,01(0,20)	0,02(0,48)	0,02(0,48)
β_{21} : Ekonomický stres					-0,31(-7,47)	-0,31(-7,47)
				R ² = 3 %	R ² = 12,1 %	R ² = 12,1 %
<i>Pocit ohrožení zločinností</i>						
γ_{31} : Věk	0,0(-0,03)		0,01(0,23)	0,01(0,23)	0,01(0,23)	0,01(0,19)
γ_{32} : Vzdělání	0,11(2,52)		0,12(2,84)	0,12(2,84)	0,12(2,84)	0,13(3,09)
γ_{33} : Bohatství	0,08(1,96)		0,08(1,89)	0,08(1,89)	0,08(1,89)	0,09(2,08)
γ_{34} : Zdraví	-0,09(-2,06)		-0,06(-1,29)	-0,06(-1,27)	-0,06(-1,27)	-0,05(-1,05)
γ_{35} : Viktimizace	0,09(2,17)		0,10(2,27)	0,10(2,27)	0,10(2,27)	0,09(2,21)
β_{31} : Ekonomický stres						0,08(1,79)
β_{32} : Důvěra ve vládu		-0,22(-5,28)	-0,22(-5,36)	-0,22(-5,27)	-0,22(-5,27)	-0,20(-4,49)
	R ² = 3,5 %	R ² = 4,9 %	R ² = 8,2 %	R ² = 8,2 %	R ² = 8,2 %	R ² = 8,8 %
χ^2 (df):	140(13)	132(17)	112(12)	95(7)	3(1)	0(0)

Tabulka 3. Standardizované koeficienty beta (T-hodnoty) modelů pocitu ohrožení kriminalitou u žen

Reakce/legenda Proměnné	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
<i>Ekonomický stres</i>						
γ_{11} : Věk					-0,05(-1,26)	-0,05(-1,26)
γ_{12} : Vzdělání					-0,06(-1,55)	-0,06(-1,55)
γ_{13} : Bohatství					-0,16(-4,22)	-0,16(-4,22)
γ_{14} : Zdraví					-0,16(-4,03)	-0,16(-4,03)
γ_{15} : Viktimizace					0,03(0,81)	0,03(0,81)
					R ² = 6,2 %	R ² = 6,2 %
<i>Důvěra ve vládu</i>						
γ_{21} : Věk				0,05(1,09)	0,03(0,76)	0,03(0,76)
γ_{22} : Vzdělání				0,01(0,23)	-0,01(-0,22)	-0,01(-0,22)
γ_{23} : Bohatství				0,03(0,74)	-0,02(-0,47)	-0,02(-0,47)
γ_{24} : Zdraví				0,05(0,21)	0,0(0,07)	0,0(0,07)
γ_{25} : Viktimizace				-0,01(-0,24)	0,0(-0,01)	0,0(-0,01)
β_{21} : Ekonomický stres					-0,29(-7,52)	-0,29(-7,52)
				R ² = 0,5 %	R ² = 8,5 %	R ² = 8,5 %
<i>Pocit ohrožení zločinností</i>						
γ_{31} : Věk	0,06(1,51)		0,07(1,81)	0,07(1,80)	0,07(1,80)	0,07(1,85)
γ_{32} : Vzdělání	0,10(2,52)		0,10(2,64)	0,10(2,64)	0,10(2,64)	0,11(2,71)
γ_{33} : Bohatství	0,08(2,00)		0,09(2,23)	0,09(2,23)	0,09(2,23)	0,09(2,39)
γ_{34} : Zdraví	-0,06(-1,46)		-0,05(-1,22)	-0,05(-1,21)	-0,05(-1,21)	-0,04(-1,03)
γ_{35} : Viktimizace	0,08(2,08)		0,08(2,08)	0,08(2,08)	0,08(2,08)	0,08(2,04)
β_{31} : Ekonomický stres						0,05(1,16)
β_{32} : Důvěra ve vládu		-0,22(-5,81)	-0,23(-5,99)	-0,23(-5,98)	-0,23(-5,98)	-0,21(-5,41)
	R ² = 2,8 %	R ² = 5 %	R ² = 8,1 %	R ² = 7,9 %	R ² = 7,9 %	R ² = 8,1 %
χ^2 (df):	136(13)	121(17)	101(12)	98(7)	1(1)	0(0)

Je důvěra ve vládu také prediktorem pociťovaného ohrožení kriminalitou (spoj B v obr. 1)? V tab. 2 a 3 vidíme, že důvěra ve vládu je skutečně významným prediktorem pocitu ohrožení zločinem jak pro muže (beta = -0,22), tak pro ženy (beta = -0,22). Když hodnotíme tento vztah, je zlepšení chí-kvadrátu dobré shody proti výchozímu modelu $\Delta\chi^2(1) = 27$ u mužů a $\Delta\chi^2(1) = 33$ u žen, $p < 0,001$ pro muže i ženy (tab. 1). Menší důvěra ve vládu je v České republice spojena s vyšším pocitem ohrožení zločinností.

Zlepší se predikce pocitu ohrožení zločinností, když zařadíme důvěru ve vládu (spoj B) do kriminologického modelu (A)? Porovnali jsme sdružený model v tab. 1 (spoje A, B) s modely právě probíranými (modely 1 a 2 v tab. 1). Tento sdružený model je signifikantním vylepšením pouze modelu s vnějšími proměnnými (A) $\Delta\chi^2(1) = 28$ pro muže a 35 pro ženy, $p < 0,001$ (tab. 1). Tento model také představuje významné zlepšení proti modelu, který používá pouze důvěru ve vládu $\Delta\chi^2(5) = 20$, $p < 0,005$ pro muže i ženy (tab. 1). Po kontrole vnějších proměnných zůstala důvěra ve vládu významným prediktorem pociťovaného ohrožení kriminalitou pro muže (beta = -0,22, $T = -5,36$) i pro ženy (beta = -0,23, $T = -5,99$). Při konstantní důvěře ve vládu zůstaly vzdělání a zkušenost se zločinností signifikantními prediktory pocitu ohrožení zločinem jak pro muže tak pro ženy (beta = 0,12 a 0,10 pro muže, 0,10 a 0,08 pro ženy s hodnotami T uvedenými v tab. 2 a 3). Bohatství bylo významným činitelem pouze pro ženy (beta = 0,09).

Je důvěra ve vládu tak v těsném vztahu s vnějšími proměnnými, že její zařazení do sdruženého modelu (A, B) je nadbytečné? Přidáním vnějších proměnných (C v obr. 1) ke sdruženému modelu (model 3 v tab. 1) jsme našli zlepšení chí-kvadrátu $\Delta\chi^2(5) = 17$ pro muže, ale ne pro ženy $\Delta\chi^2(5) = 3$ (viz model 4 v tab. 1). Údaje v tab. 2 a 3 ukazují pouze nedůležitý vztah mezi vnějšími proměnnými a důvěrou ve vládu pro muže i pro ženy, pouze zdraví je ve významném vztahu s důvěrou ve vládu, a to jen u mužů (beta = 0,16, $T = 3,66$) Další vztahy mezi vnějšími proměnnými a důvěrou ve vládu nejsou významné (tab. 2 a 3). Celkově se dá říci, že důvěra ve vládu není vnějšími proměnnými předurčena.

Přidáním ekonomického stresu v modelu 5 jsme našli zlepšení chí-kvadrátu proti modelu 4, $\Delta\chi^2(6) = 92$ pro muže a $\Delta\chi^2(6) = 97$ pro ženy. $p < 0,001$ (tab. 1). Dodatečné vztahy mezi ekonomickým stresem s důvěrou ve vládu a s vnějšími proměnnými (A, B, C, D a E) zlepšují predikci pocitu nebezpečí z kriminality proti vztahům A, B a C. I když důvěra ve vládu není přímo závislá na vnějších proměnných, je s nimi nepřímě spojena přes ekonomický stres. Tab. 2 a 3 ukazují, že důvěra ve vládu je závislá na ekonomickém stresu u mužů (beta = -0,31) i u žen (beta = -0,29) a ekonomický stres souvisí s vnějšími proměnnými, a to se vzděláním (beta = -0,16), bohatstvím (-0,09) a zdravím (beta = -0,17) pro muže a bohatstvím (beta = -0,16) pro ženy. Tyto výsledky nás inspirují k pokračování zjišťování existence souvislostí mezi ekonomickým stresem a pocitem ohrožení kriminalitou a je-li celkový model zlepšením modelu 5 (tab. 1).

Údaje v tabulce 2 a 3 ukazují, že ekonomický stres není v signifikantním vztahu k pocitu ohrožení zločinností pro muže (beta = 0,08, $T = 1,79$) ani pro ženy (beta = 0,05, $T = 1,16$). Kromě toho tento celkový model není významným zlepšením modelu 5 pro objasnění pocitu ohrožení jak pro muže [$\Delta\chi^2(1) = 3$, (NS)], tak pro ženy [$\Delta\chi^2(1) = 1$, (NS)]. Již dříve bylo ovšem zjištěno, že existují těsné vztahy mezi ekonomickým stresem a důvěrou ve vládu a důvěrou ve vládu s pocitem ohrožení zločinem, a tyto vztahy předpověď pocitu ohrožení oproti předcházejícím modelům zlepšují.

Ekonomický stres predikuje pocit ohrožení pouze nepřímo přes důvěru ve vládu; důvěra ve vládu souvisí s pocitem ohrožení při konstantních vnějších proměnných a důvěra ve vládu není vnějšími proměnnými předurčena.

Diskuse

Výsledky ukazují nejen, že kriminologický model pocitu ohrožení kriminalitou může být použit i v České republice, ale také, že důvěra ve vládu je významným a nezávislým doplňkem k predikci pocitu ohrožení zločinem. Kriminologický model byl statistickým vylepšením výchozího modelu; předchází osobní zkušenost s kriminalitou a špatné zdraví (pouze u mužů) souvisejí s pocitem ohrožení a ukazují, že zranitelnost vůči zločinu je prediktorem pocitu ohrožení ze zločinnosti. Vzdělání a bohatství byly rovněž v pozitivním vztahu s pocitem ohrožením kriminalitou; výsledky u americké populace byly v opačném směru. Vzdělání a bohatství mohou být v České republice ve vztahu k nepříjemné zkušenosti se zločinností, jestliže vzdělání a bohatí jsou více informováni o rostoucí kriminalitě. Bohatí a vzdělání jsou také soustředěni ve městech, tj. v místech, kde je současná kriminalita vyšší a bohatství může být aspektem k vyšší zranitelnosti, co se týče majetkové kriminality. Důvěra ve vládu rovněž predikovala pocit ohrožení ze zločinnosti a tento vztah byl těsnější než závislosti mezi osobními charakteristikami a pocitem ohrožení nebezpečím z kriminality. Nedůvěra ve vládu byla ve vztahu s pocitem ohrožení zločinem u respondentů dokonce i při konstantních vnějších proměnných.

Abychom zcela stanovili úlohu důvěry ve vládu, porovnali jsme několik vzájemně souvisejících modelů. Výsledky ukázaly, že vnější proměnné nebyly prediktory důvěry ve vládu (kromě zdraví u mužů). Objasnění pocitu nebezpečí kriminality modelem 5, bylo zlepšením oproti modelu 4. Kromě toho, celkový model nebyl vylepšením modelu 5 a ekonomický stres neměl signifikantní vztah k pocitem ohroženému zločinnosti. I když je zde, stejně jako u kriminologického modelu, spojitost s ekonomickým stresem, nejsou úvahy o expozici/zranitelnosti vůči zločinu a o důvěře ve vládu zbytečné. Vládou nesplněné požadavky veřejnosti, včetně kontroly kriminality, se ukazují jako nezávislý a doplňkový příspěvek k porozumění pocitu ohrožení kriminalitou, což je výsledek, který může být extrapolován zpět do Spojených států. Tento závěr je podporován těmito výsledky, a těmi, které nebyly zřejmé, když jsme modelovali důvěru ve vládu výlučně položkou kontrolovaný zločin.

Výsledek, že ekonomický stres souvisí s důvěrou ve vládu více než vnější proměnné, není překvapující. Ekonomický stres jako subjektivní stav je prostředníkem mezi objektivním stavem indikovaným vnějšími proměnnými a důvěrou ve vládu, a tak je s důvěrou ve vládu těsněji spojen. Pro nás je významnější, že mezi ekonomickým stresem a pocitem ohrožení kriminalitou je nesignifikantní závislost. Výzkum ve Spojených státech potvrzuje, že expozice/zranitelnost vůči zločinu je vyšší u lidí ekonomicky znevýhodněných, tj. těch, kteří prožívají ekonomický stres. V České republice to nemusí být pravda. Obyvatelé venkova (polovina souboru) jsou během transformace ve větším ekonomickém stresu než obyvatelé měst (dekolektivizace zemědělství a ztráta zaměstnání), ale nejsou vystaveni vyšší kriminalitě. A navíc, chudí a bohatší nežijí v českých městech od sebe odděleni, tak jako je tomu ve Spojených státech. To znamená, že prostorová segregace podle stavu a kriminalita spolu nekoreluje v ČR tak, jak je tomu v USA. Vztah mezi důvěrou ve vládu a pocitem ohrožení ze zločinnosti mohl být nalezen mnohem častěji v mezikulturních srovnáních než souvislost mezi osobními charakteristikami příznačnými pro expozici/zranitelnost vůči zločinu a pocitem ohrožení zločinností. Vztah mezi

důvěrou ve vládu a vnímaným ohrožením zločinností je pravděpodobně více reciproky, než vyplývá z této analýzy, protože pocit ohrožení může podkopat další důvěru občanů ve vládu. Důvěra ve vládu může nejenom předcházet pocitu ohrožení z kriminality, ale také pocit ohrožení může podmiňovat důvěru ve vládu. Budoucí výzkum by měl dále specifikovat vztah mezi důvěrou ve vládu a pocitem ohrožení zločinem, což se nám v České republice jeví jako důležitá asociace.

ZDEŇKA PECHAČOVÁ vystudovala Vysokou školu zemědělskou – Provozně ekonomickou fakultu v Praze a Filozofickou fakultu UK v Praze – obor psychologie. Absolvovala postgraduální studium „Metody aplikované sociální psychologie“ na FF UK v Praze, vědeckou přípravu a habilitaci na ČZU, PEF. Od roku 1990 je vedoucí katedry psychologie na ČZU-PEF, kde přednáší sociální psychologii a psychologii v podnikání. Od roku 1990 je spoluřešitelkou výzkumného projektu, který se zabývá dopady transformace v ČR na populaci, zejména stresem-distresem, a hlavním řešitelem za českou stranu. V posledních pěti letech jako spoluautorka publikovala 21 vědeckých článků a participovala na 16 prezentacích na konferencích a kongresech.

JOSEPH HRABA absolvoval University of Nebraska, Lincoln – obor sociologie (B. A., M. A., PhD.). V současné době je profesorem na Iowa State University – katedra sociologie v Ames. Zabývá se sociální psychologií, etnickými vztahy a vztahy stres-distres. Přednáší předmět sociální antropologie. Je hlavním řešitelem výzkumného projektu „Coping with change in the Czech Republic“. Jako hostující profesor působil v mnoha zemích (Čína, Holandsko, Polsko, Zambie, Indie atd.). Je autorem 3 knih, 38 vědeckých článků, 7 výzkumných zpráv a participoval na 55 prezentacích na konferencích.

FREDERICK O. LORENZ vystudoval B. A. na Mankato State University obor matematika, M. A. – obor ekonomie na South Dakota State University a PhD. – obor sociologie na Iowa State University v Ames. Je profesorem sociologie a statistiky na katedře sociologie ISU Ames a metodologicky vede výzkum stresu-distresu v Centru pro výzkum rodiny a výzkum v ISU. Ve velkém rozsahu publikoval v zahraničních odborných časopisech. Meritem jeho profesního zájmu jsou: metody výzkumu, využití statistických metod ve výzkumu stresu, distresu a nemoci.

WAN-NING BAO je výzkumnou pracovnící Center for Family Research in Rural Mental Health, Iowa State University, Ames. B. A. absolvovala v Číně a PhD. v oboru sociologie na Iowa State University. Ve své výzkumné práci se zabývá deviacemi, mladými bezdomovci, vývojem adolescentů a vlivem zločinnosti na individuální spokojenost.

Literatura

- Adam, J. 1993. „Transformation to a Market Economy in the Former Czechoslovakia.“ *Europe-Asia Studies* 45: 627-645.
- Baba, Yoko, D. Mark Austin 1989. „Neighborhood Environmental Satisfaction, Victimization, and Social Participation as Determinants of Perceived Neighborhood Safety.“ *Environment and Behavior* 21: 763-780.
- Barnes, Samuel H., Francesco Mattioli 1982. „Us Politics and Public Opinion in the 1970s.“ *Sociologia e Ricerca Sociale* 3: 61-85.
- Bauer, Petra 1991. „Political Orientations in Transition, An Analysis of Political Attitudes of the Citizens of West and East Germany 1990/91.“ *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 43: 433-453.
- Bisanz, Charles F. 1977. „Brief Communications – The Anatomy of a Mass Public Protest Action: A Shutdown by Independent Truck Drivers.“ *Human Organization* 36: 62-66.
- Block, M. S., G. J. Long 1973. „Subjective Probability of Victimization and Crime Levels: An Econometric Approach.“ *Criminology* 25: 87-93.

- Bord, R. J., R. E. O'Conner 1990. „Risk Communication, Knowledge, and Attitudes: Explaining Reactions to a Technology Perceived as Risky.“ *Risk Analysis* 10: 499.
- Buriánek, Jiří 1994a. „The Relatively Minimal-Anomic Czech Transition: The Case of Prague.“ *Czech Sociological Review* 2: 229-247.
- Buriánek, Jiří 1994b. „Názory občanů na kriminologické aspekty prostředí v Praze.“ *Sociologický časopis* 30: 201-214.
- Conger, Rand, Glen H. Elder, Jr. 1994. „Families in troubled times: Adapting to change in Rural America.“ Hawthorne, NY: Aldine.
- Conklin, J. E. 1976. „Robbery, the Elderly, and Fear: An Urban Problem in Search of a Solution.“ In *Crime and the Elderly*, ed. by J. Goldsmith and S. Goldsmith. Lexington, MA: Lexington Books.
- DuBow, Fredric, Edward McCabe, Gail Kaplan 1979. „Reactions to Crime: A Critical Review of the Literature.“ Washington, DC: National Institute of Law Enforcement and Critical Justice; U. S. Government Printing Office.
- Economic Expectations and Attitudes* 1990. Prague: Institute of Sociology, Czechoslovak Academy of Sciences.
- Erikson, Robert S., Kent L. Tedin 1995. *American Public Opinion: Its Origins, Content, and Impact*. Boston: Allyn and Bacon.
- Ferraro, Kenneth F. 1995. *Fear of Crime Interpreting Victimization Risk*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Furstenberg, Frank F. 1972. „Fear of Crime and Its Effects on Citizen Behavior.“ In *Crime and Justice: A Symposium*, ed. by A. Biderman. New York: Nailburg.
- Fowler, Floyd J., Thomas W. Mangione 1974. „The Nature of Fear.“ Survey Research Program, University of Massachusetts, and Joint Center for Urban Studies of MIT and Harvard University.
- Hartnagel, Timothy F. 1979. „The Perception and Fear of Crime: Implications for Neighborhood Cohesion, Social Activity, and Community Affect.“ *Social Forces* 58: 176-193.
- Kasperson, Roger E., Dominic Golding, Seth Tuler 1992. „Social Distrust as a Factor in Sitting Hazardous Facilities and Communicating Risks.“ *Journal of Social Issues* 4: 161-187.
- La Grande, Randy L., Kenneth F. Ferraro. 1989. „Assessing Age and Gender Differences in Perceived Risk and Fear of Crime.“ *Criminology* 27: 697-719.
- La Grande, Randy L., Kenneth F. Ferraro, Michael Supancic 1992. „Perceived Risk and Fear of Crime: Role of Social and Physical Incivilities.“ *Journal of Research in Crime and Delinquency* 29: 311-334.
- Lewis, Dan A., Michael G. Maxfield 1980. „Fear in the Neighborhoods: An Investigation of the Impact of Crime.“ *Journal of Research in Crime and Delinquency* 17: 160-189.
- Luttberg, Norman R., Michael M. Gant 1995. *American Electoral Behavior 1952-1992*. Itasca, IL: F. E. Peacock Publishers, Inc.
- Matějů, Petr 1995. „In Search of Explanation for Recent Left-Turns in Post-Communist Countries.“ *International Review of Comparative Public Policy* 7: 43-82.
- Matějů, Petr 1996. „Sociální třídy, postoje k nerovnostem a politické orientace, vývoj v letech 1991-1995.“ (nepublikovaný rukopis). Praha: Sociologický ústav AV ČR
- Matějů, Petr, Blanka Bělohávková 1996. „Education as a Strategy for life Success in the Postcommunist Transformation: The Case of the Czech Republic.“ *Comparative Education Review* 40: 158-176.
- Matějů, Petr, Nelson Lim 1995. „Who Has Gotten Ahead After the Fall of Communism? The Case of the Czech Republic.“ *Czech Sociological Review* 3: 117-136.

- Mullen, Robert E., Joseph F. Donner-Meyer 1985. „Age, Trust, and Perceived Safety from Crime in Rural Areas.“ *The Gerontologist* 25: 237-242.
- Musil, Jiří 1992. „Czechoslovakia in the Middle of Transition.“ *Daedalus* 121: 175-195.
- Ross, Catherine E. 1993. „Fear of Victimization and Health.“ *Journal of Quantitative Criminology* 9: 159-175.
- Sapp, Stephen G., Wendy J. Harrod, LiJun Zhao 1995. „Social Demographic and Attitudinal Determinants of Consumer Acceptance of Food Irradiation.“ *Agribusiness* 2: 117-130.
- Seligson, Mitchell A. 1979. „The Impact of Agrarian Reform: A study of Costa Rica.“ *Journal of Developing Areas* 13: 161-174.
- Shapiro, Susan P. 1987a. „Policing Trust.“ Pp. 194-220 in *Private Policing*, ed. by Clifford D. Shearing and Philip C. Stenning. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Shapiro, Susan P. 1987b. „The Social Control of Impersonal Trust.“ *American Journal of Sociology* 93: 623-658.
- Short, James, F. Jr. 1992. „Denying, Explaining, and Managing Risks.“ Pp. 3-23 in *Organizations, Uncertainties, and Risk*, ed. by James F. Short, Jr. and Lee Clarke. Boulder, CO: Westview Press.
- Slovic, Paul 1993. „Perceived Risk, Trust, and Democracy.“ *Risk Analysis* 6: 675-682.
- Smith, Lynn Newhart, Gary D. Hill. 1991. „Perceptions of Crime Seriousness and Fear of Crime.“ *Sociological Focus* 24: 315-327.
- Taylor, Ralph B., Margaret Hale 1986. „Testing alternative Models of Fear of Crime.“ *Journal of Criminal Law and Criminology* 77: 151-189.
- Večerník, Jiří 1996. *Markets and People: The Czech Reform Experience in Comparative Perspective*. Aldershot, UK: Avebury.

Summary

Perceived risk of crime refers to people recognising the crime around them and estimating the probability of their becoming a victim. Perceived risk of crime can refer to both personal and property crimes and it may lead to the fear of crime, or the emotional response of anxiety and dread about being victimised. Criminologists consider perceived risk of crime to be important since it can have a negative impact on people's lives and increase distrust in the criminal justice system.

The research on perceived risk of crime done in United States was applied in the Czech Republic. We tested whether trust in the government contributes to the explanation of perceived risk of crime.

The model tested is shown in Figure 1. The exogenous variables are age, education, wealth, health and previous criminal victimisation. Along with gender, these personal characteristics are correlated with perceived risk of crime (path A). Trust in the government is also hypothesised to predict perceived risk of crime (path B). We tested whether perceived risk of crime is predicted by exogenous variables (path A); by trust in the government (path B); and whether the two models combined (path A + B) are significant improvements over path A and B separately. We also tested if linking trust in the government to economic stress (paths D + E) is an improvement in explaining perceived risk of crime over linking trust in the government directly to exogenous variables (paths A, B + C). If not, trust in the government may be so directly related to exogenous variables that it offers little explanatory insight into perceived risk of crime beyond the criminology model. Finally we tested if predicting perceived risk of crime with a direct path from economic stress (path F) is an improvement over predicting it with paths A, B, C, D and E, or the indirect relation between economic stress and perceived risk of crime through trust in government. We compared the models: the null model, the criminology model (A), the government trust model (B), combined model (A, B), combined model with path C (A, B, C), the economic stress model (A, B, C, D, E) and the full model (A, B, C, D, E, F).

Sample: 740 households were drawn from a panel of households contacted periodically by the Czech Census Bureau. The sample includes 577 husband and wife couples, 146 single female-headed households, and 17 single male-headed households.

Measures: age, education, wealth, health, victimisation, economic stress, trust in government, perceived risk of crime. A results and discussion: Economic stress is not significantly related to perceived risk of crime for both men and women after controlling for the other paths. A strong relation between economic stress and trust in government and the latter with the perceived risk of crime were found. Economic stress predicts perceived risk of crime only indirectly through trust in government, trust in government is related to perceived risk of crime after controlling for the exogenous variables (age, education, wealth, health, victimisation), and trust in government is not predicted by the exogenous variables. In the criminology model, past victimisation and poor health (for men only) were related to perceived risk of crime, indicating that vulnerability is a predictor of perceived risk of crime in the Czech Republic. Education and wealth were also positively related to perceived risk of crime. Trust in government also predicted perceived risk of crime, and this relation was stronger than those between personal characteristics and perceived risk of crime. We found that economic stress more than the exogenous variables was related to trust in government. Between economic stress and perceived risk of crime is a non-significant path.

The relation between trust in government and perceived risk of crime is more reciprocal than implied by this analysis. Not only can trust in the government be an antecedent to perceived risk of crime, but also perceived risk of crime can undermine people's trust in the government. Future research should further specify the relation between trust in government and perceived risk of crime, which appears to be an important association at least in the Czech Republic.